

Uit de autobiografische schets van Frits Julius

Het is veertig jaar geleden dat Frits Julius, oerleraar biologie, natuur- en scheikunde aan de Vrije School Den Haag, is overleden. Ter nagedachtenis aan hem en zijn enorme liefde voor de natuur willen we 'even' stilstaan bij dit fenomeen. Hieronder volgt een artikel van Magchiel Matthijsen (Paidos Uitgeverij). Er zijn diverse publicaties over Julius geschreven, waarvan u van de meest recente, een boekbespreking van Louise Kelder, elders in dit blad aantreft.

Magchiel Matthijsen

Frits Julius

Uit de beschrijving zijn vooral die elementen gehaald die direct met de ontwikkeling van Julius als natuurwaarnemer en antroposoof te maken hebben.

...In de tijd voor ik de antroposofie ontmoette, heb ik nauwelijks iets beleefd wat de moeite van het vertellen waard is. Mijn leven begon eigenlijk pas toen de zon van de antroposofie opging, en zonder de antroposofie zou ik ook wat het lichamelijke betreft nauwelijks kansen op een lang leven hebben gehad.

Ik ben op 12 oktober 1902 in Heerenveen geboren. Mijn vader was ambtenaar. Wanneer ik terugdenk aan mijn leven en vooral aan mijn jeugd, dan komen als eerste altijd de natuurbeelden op. Aanvankelijk was alles groen en later kwam het blauw van het vele water erbij.

Toen ik zes was, woonden we in Gulpen op zanderige grond omgeven door akkerland en bossen. Mijn ouders hielden van de natuur en namen ons altijd mee op hun lange wandelingen. Voor ons huis bevond zich de oude stadsgracht met eenden en kleine vissen erin.

Toen ik acht was verhuisden we naar Gorinchem. Daar stroomden kleine riviertjes uit in de brede Linge. Ik begon daar met een netje kleine vissen en waterdierpjes te vangen. Toen kreeg ik ook een aquarium dat al gauw het centrum van mijn leven werd. Toen ik twaalf was hadden wij een tweepersoons-kano; ik ging er veel op uit, maar omdat niemand mee wilde, ging ik vaak alleen. In die tijd heb ik in de natuur geweldige dingen beleefd met het water, de wind en met planten en dieren. Verder voelde ik mij tamelijk eenzaam. Ik had weinig vrienden en in de wereld van de grote mensen voelde ik mij nauwelijks op mijn plaats. [...]

Maar toch dank ik wel veel aan mijn ouders, bijvoorbeeld door hun strenge levensopvatting. Aan de ene kant lieten ze ons helemaal vrij, maar er bestond ook een bepaalde strengheid. Er waren nogal wat dingen die je niet deed, bijvoorbeeld tijdens het wandelen dronk je niet en tus-

sen de maaltijden door snoepte je niet. Het belangrijkste was, dat er een enigszins nuchtere, maar frisse atmosfeer heerste. Zo sprak het bijvoorbeeld vanzelf dat er niet werd gelogen. Gevoel voor kunst bestond er thuis niet, nog minder was er sprake van een religieus leven. Toch hadden we heel wat mooie dingen om ons heen en door het voorlezen werden we met veel goede literatuur in contact gebracht. Zo ken ik uit mijn jeugd alle sprookjes van Grimm en Andersen, veel verhalen uit de Griekse en Noorse mythologie, talloze verhalen uit de bijbel, over Parcival, en de Arthur-cyclus. Dat heeft allemaal een blijvende indruk op mij gemaakt. Vooral de ridderidealen hebben zich in mij vastgezet.

Toen ik met mijn studie begon, wist ik eigenlijk nog niet wat ik wilde worden. Eigenlijk was ik vol verwachting, maar anderzijds had ik het gevoel in de maatschappij zoals die was, niets te kunnen bereiken. Voor ik nog was begonnen, gaf ik eigenlijk al op. Merkwaardige opvattingen hield ik er toen op na... Het hele leven moest door eenvoud worden gekenmerkt en helemaal zijn ingebed in de natuur. Het bezit van de mensen moest gelijk verdeeld zijn enzovoorts. Ik liep rond met een primitief soort communisme. Ook daarmee was je eenzaam.

De studie van de biologie gaf me een merkwaardig gevoel van enthousiasme en van diepe afkeer. Net als destijds op school was je altijd vol verwachting, maar 'het' kwam niet. [...]

Intussen werden mij door mijn studievriend Frans Copijn steeds weer dingen over Rudolf Steiner verteld. Van hem kreeg ik als eerste boek *Goethes Weltanschauung* te lezen. Na enkele bladzijden wist ik: dit is 'het'. "Voor Goethe bestaat er maar één bron van kennis: de ervaringswereld, waarin de ideeënwereld is ingesloten." Als een bliksem sloeg die zin in. En daarmee was inderdaad de richtlijn gegeven die voor mijn zoeken en mijn studies bepalend zijn gebleven. Later hebben dit boek en de andere studies van Rudolf Steiner over de methodiek

van Goethe, mij als een fundament voor het eigen werk begeleid. Ik ben daar steeds weer naar teruggekeerd. Zij vormen een belangrijk deel van de achtergrond waartegen zich alles afspeelt wat ik nog zal beschrijven. Niet veel later kreeg ik het kleine boekje van Rudolf Steiner over het 'Onze Vader' in handen. Dat betekende weer een terugslag voor me. Dus ook Rudolf Steiner behoorde tot de occultisten! Toch heb ik in de winter van 1924 de basisboeken van de antroposofie achter elkaar gelezen. Ik was toen 21. Dat had al spoedig een vreselijke crisis tot gevolg. De hele wereld werd zwart.

In de herfst, toen de duisternis iets was opgelicht kwam Dr. Zeylmans van Emmichoven eens in de week naar Utrecht, waar wij studeerden, om een inleidende cursus te houden. Dat bracht de definitieve doorbraak. Iedere cursusavond werd je tot een bepaald niveau opgetild, om dan weer langzaam terug te zakken. Van de kathedertop gezien was ik de blonde Germaan die alles begreep. Ik werd in ieder geval zo meegesleept, dat ik tegen Kerstmis naar Dornach reisde en ook lid van de Vereniging werd. Maar dat had iets heel merkwaardigs tot gevolg. Toen ik terugkwam, lag ik na enkele dagen totaal met mijn omgeving overhoop. Mijn medestudenten liepen in een boog om mij heen. Ik was namelijk zo enthousiast geworden, dat ik dacht iedereen in mijn enthousiasme te kunnen meenemen. Waarschijnlijk had ik het idee dat ik in staat was op een aantal personen net zo in te kunnen werken als dat, na een lange voorbereiding, door de kerstbijeenkomst [in 1924] op mij was gebeurd. Het duurde niet lang of ik was van mijn propagandawoede genezen. Maar deze ervaringen hebben mij wel een terugslag gegeven die ik zelfs tot op heden niet helemaal heb overwonnen. Van iets anders ben ik minder snel genezen. Kort voordat ik naar Dornach reisde, kreeg ik last van een merkwaardige constitutionele evenwichtsstoring. Ik kon steeds minder lezen zonder daarbij misselijk te worden. Het duurde niet lang of ik had nog maar een uur per dag die ik voor de studie kon gebruiken en soms mocht ik zelfs helemaal niets lezen, om weer enigszins op krachten te komen. Zonder de antroposofische geneeskunde zou mijn leven in die tijd volkomen in de knoop zijn geraakt. Ik zou mijn studie niet af hebben kunnen maken en had nooit een normaal werkleven kunnen leiden.

Rudolf Steiner

Het was ook behoorlijk zwaar om te moeten meemaken dat Rudolf Steiner kort na mijn intrede in de Vereniging stierf. Eindelijk had ik iemand gevonden die mij de weg naar de aardewereld kon wijzen en toen ging hij al weer van ons heen. Ik heb hem zelf nooit gezien, hoewel ik

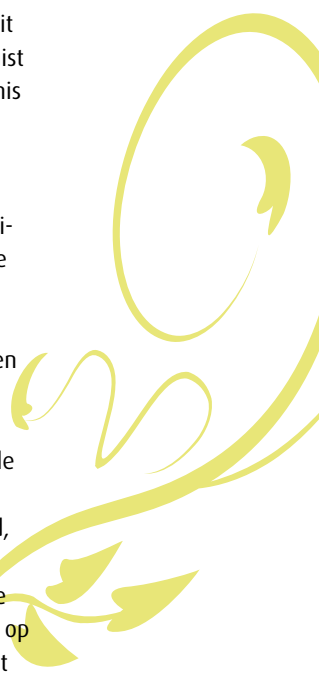
meer malen op een afstand van circa veertig meter aan hem voorbij ben gelopen, want toen ik naar Dornach kwam, was hij al ziek.

Het leven werd daarop bijzonder zwaar voor me. Je had de weg gevonden, maar je kon hem nauwelijks gaan. Toen, terwijl ik vrij rondliep en hard moest werken, heb ik moeten ervaren wat gevangenschap en werkeloosheid betekenden. Ik kon alleen maar wachten tot mijn kracheloosheid weer over was. Hij ging echter niet voorbij, ook niet nadat ik twee jaar had gewacht. Herfst 1926 ben ik toen naar Arlesheim gegaan om bij Dr. Wegman een kuur te doen. Daar werd duidelijk dat mijn ziekte zélf de weg naar genezing op de beste manier aangaf. Twee maanden van eenzaamheid en nietsdoen zou ik nooit hebben uitgehouden en ik zou ook nooit zijn genezen, als daar niet net een school voor jongeren was geopend. De school werd geleid door mevrouw Dr. Röschl, de leidster van de jeugdsectie, samen met enkele vrienden die met het jeugdwerk waren verbonden. Die school zou ik nooit hebben bezocht als ik niet half ziek was geweest. En juist die school is voor mijn verdere leven van grote betekenis geweest.

Ehrenfried Pfeiffer

Een van de belangrijkste dingen voor mij was een scheidingscursus van Ehrenfried Pfeiffer. Hij was eigenlijk de man die mij de weg naar het binnenste van de natuur heeft gewezen. Van grote betekenis was ook een boetseercursus. Je voelde hoe de verstarringen in het denken onder het werk van je handen wegsmolten.

Vanaf die tijd heb ik altijd weer de meest verschillende medicijnen gekregen. Die hadden steeds een zeer snelle en merkbare, zij het weinig blijvende uitwerking. Er moest dus steeds weer iets nieuws worden geprobeerd, om het labiele evenwicht te bewaren. Op die manier kreeg ik duidelijke en zeer veelzijdige indrukken van de fijne kwaliteiten van de stoffen door de werking die ze op het eigen lichaam uitoefenden. Soms leek het of je met het hele lichaam de stoffen 'proefde', dat gold ook voor de geneesmiddelen met een tamelijk hoge potentie. Op een merkwaardige manier droeg dat bij tot een begrip van de substanties en bleek dat een grondige voorbereiding te zijn voor mijn latere werk als scheidingsleraar. Ook aan heileuritmie die ik steeds weer nodig had, deed ik geweldige ervaringen op. Daarbij kun je inderdaad beter dan met andere methodes beleven hoe het krachtenspel van het etherische met de klanken van het woord samenhangen. Omdat in afwisseling daarmee ook steeds weer euritmie gedaan werd, heb ik iets meegekregen wat een natuuronderzoeker absoluut nodig heeft. Ik ben

er zo van overtuigd geraakt, dat een natuurwetenschap waarmee de natuur bij wijze van spreken zelf 'tevrede' is, nauwelijks mogelijk is zolang de onderzoekers zelf geen euritmie doen. Zonder euritmie zal de kwaliteit van de gebaren, de gestiek, de vormuitdrukking, waar het leven zich in de eerste plaats in uitdrukt, altijd te weinig begrepen worden.

Deze ervaringen heb ik ook later intensief doorleefd, omdat het labiele evenwicht van het constitutionele krachtenspel dat steeds weer noodzakelijk maakte. Zonder de euritmie zou het onmogelijk geweest zijn om een werkelijk productieve weg, de weg die naar het binnenste van de natuur leidde, te kunnen gaan. Steeds was op deze manier een belangrijk deel van de eigen ervaringen aan het innerlijk leven en het natuuronderzoek met genezingsprocessen verbonden.

Ook de omgekeerde vraag werd steeds belangrijker: welke vorm moest de natuurwetenschap aannemen opdat zij genezend en opvoedend kan werken, en dat met name op het zieleleven van hen die de resultaten daarvan innerlijk opnemen? Een jaar na mijn genezing werd ik leraar aan de vrijeschool in Den Haag. Binnen het college van leraren voelde ik mij direct thuis; met de kinderen was het soms niet eenvoudig.

Steeds meer trad de vraag op de voorgrond: hoe kun je een fysieke aanleg die te luchtig en te licht is, scholen om de wil zodanig te ontwikkelen dat hij in de aardesituatie kan ingrijpen. Ik was toen ongeveer 28 jaar oud. Aangezet door mijn medische problemen, maakte ik ernst met de innerlijke scholing. Vooral de zes neven oefeningen van Rudolf Steiner werden opgepakt. Dat had een merkwaardig gevolg. De problemen werden weliswaar niet minder, maar er kwam een sterke behoefte naar voren om zelf scheppend actief te worden. Tot die tijd bezat ik eigenlijk geen specifieke talenten. Vooral gold dat voor het kunstzinnige. Maar nu ontplooiden zich kunstzinnige vermogens op het gebied van de taal, het boetseren en in meer of mindere mate ook op het gebied van de muziek. Vanaf mijn jeugd stond mijn leven geheel in het teken van de waarheid; nu begon de glans van de schoonheid zich te manifesteren en over mijn leven uit te breiden. Ehrenfried Pfeiffer had mij al een sterke impuls gegeven toen hij op een keer tegen mij zei: "De nieuwe natuuronderzoeker zou eigenlijk een kunstzinnig oog moeten ontwikkelen."

Er is een sterke innerlijke strijd aan voorafgegaan, voordat ik mij aan mijn nieuwe 'godin' gewonnen gaf.

Wordt vervolgd (red.) ■

Zie!! Hoe ze gedragen worden door de diepe sterk stuwende vleugelslagen.

Zie!! Hoe ze zoekend de halzen strekken als hoorden ze de roep van de verte en als konden ze slechts antwoorden met een gebaar van oneindig verlangen.

(Uit: De Zwaan).

Louise Kelder

Wie kende hem niet, Frits Julius, die je meenam, hetzij schriftelijk, hetzij in werkelijkheid, de duinen in om naar de mooi gewelfde kroonblaadjes van de roos te kijken, het groene blad in tegenlicht te ervaren en de verandering van het landschap in maanlicht.

Wie kende hem niet, die scheikundeleraar uit de Haagse Vrije School in de jaren vijftig, zestig, die geïnspireerd door Goethe de natuur als leer- en levensschool aannam. Wie kent hem nog?

Paidos, Uitgeverij in zelfbeheer, heeft Frits Julius aan de vergetelheid willen ontrukken.

In de rij 'Werkmateriaal voor Leraren binnen het Vrijeschool Basisonderwijs' zijn in de nummers 19a en 19b verspreide artikelen aangevuld met enkele gedeeltes uit reeds lang uitverkochte boeken van Julius. Het eerste deel bevat natuurbeschrijvingen (door de uitgever verdeeld over de jaarklassen van de vrijeschool) en een tweede deel bevat beschouwingen van Julius over de twee metamorfosegedichten van J.W. von Goethe, voorafgegaan door een paar interessante biografische schetsen, waaraan Julius' groei is af te lezen. Het eerste deel wordt voorafgegaan door een inleiding van Bob Siepman van de Berg over de Goetheanistische Fenomenologie en de stappen daarin.

Dit materiaal is niet alleen geschikt voor de vrijeschool, maar voor alle mensen die met de Goetheanistische fenomenologie werken, hetzij met volwassenen, hetzij met de kinderen.

Immers, de manier waarop Julius de ontwikkeling van een plant tot in detail beschrijft, bijvoorbeeld het graan van grasspriet tot korenaar of de verschillende zaadvorming in paardenbloem en zandklokje – en daarvan het 'gebaar' in woorden vevat – kan inspiratie zijn voor het vinden van eigen verhalen en beelden bij deze en gene plant: sneeuwlokje, iris en lis, salomonszegel, roos en